

УДК 159.938.3:378

ТРАНСФОРМАЦІЯ СМИСЛОВИХ СТРУКТУР ОСОБИСТОСТІ КОЛИШНІХ КОМБАТАНТІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗА МЕТОДИКОЮ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Карачинський О.А.,
ад'юнкт (штатний) науково-організаційного відділення
Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено дослідженню трансформації смислових структур особистості колишніх комбатантів у процесі психологічної реабілітації за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д.О. Леонтєва. Діагностовано, що однією із проблем, з якою стикаються комбатанти внаслідок психологічних травм на війні, є втрата сенсу життя. Визначено, що застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу сприяє покращенню смисложиттєвих орієнтацій колишніх комбатантів.

Ключові слова: психотерапія, психологічне консультування, допомога, діалектика, комбатант, діаналіз, діалектична поведінкова терапія, сенс.

Стаття посвячена дослідженню трансформації смислових структур особистості колишніх комбатантів у процесі психологічної реабілітації за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д.А. Леонтєва. Діагностовано, що однією із проблем, з якою стикаються комбатанти внаслідок психологічних травм на війні, є втрата сенсу життя. Визначено, що застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу сприяє покращенню смисложиттєвих орієнтацій колишніх комбатантів.

Ключевые слова: психотерапия, психологическое консультирование, помощь, диалектика, комбатант, дианализ, диалектическая поведенческая терапия, смысл.

Karachynskiy O.A. FORMER COMBATANTS' PERSONALITIES MEANING (SEMANTIC) STRUCTURES TRANSFORMATION IN THE PROCESS OF PSYCHOLOGICAL REHABILITATION USING LIFE-MEANING ORIENTATIONS METHOD

The article is devoted to the investigation of the former combatants' personalities meaning (semantic) structures transformation in the process of psychological rehabilitation using life-meaning orientations method by D.A. Leontiev. It is diagnosed that one of the problems faced by combatants due to psychological trauma at war is the loss of the meaning of life. It is determined that the use of psychological counseling with the help of dialectical strategies of psychological influence has positive impact on the former combatants' sense of life.

Key words: psychotherapy, psychological counseling, assistance, dialectics, combatant, dianalysis, dialectical behavioral therapy, meaning.

Постановка проблеми. Однією із проблем, з якою стикаються колишні комбатанти внаслідок психологічних травм на війні, є втрата сенсу життя. Втрата сенсу стає серйозною перешкодою для нормальної життєдіяльності: змінюється поведінка, розвиваються соматичні захворювання, порушуються взаємовідносини тощо [1, с. 101].

У дослідженні брали участь 96 осіб віком від 21 до 52 років. Всі респонденти брали участь у бойових діях у різні періоди.

Для вивчення особливостей смислової сфери особистостей комбатантів застосовувався тест смисложиттєвих орієнтацій. За тестом смисложиттєвих орієнтацій ми прагнули дослідити особливості смислу життя комбатантів, міру зміни їх під час реабілітації. Оскільки смисл життя являє собою концентровану описову характеристику стрижневої й узагальненої динамічної смислової системи, відповідальної

за загальну спрямованість життя суб'єкта як цілого, вивчення його складників у досліджуваних дало б можливість міркувати про структуру і взаємозв'язки цієї динамічної смислової системи.

Дослідження здійснювалося протягом декількох етапів. Констатувальний експеримент першого порядку передбачав відбір респондентів, а саме, бажаним брати участь у дослідженні пропонувалося пройти тест смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва. Критерієм відбору був загальний низький показник п'яти шкал, які відображають складові частини смислу життя особистості в тесті, тобто респонденти мали проблеми зі смыслом. Ми розподілили респондентів порівню на дві групи, експериментальну та контрольну й запровадили додаткові методики, які були обрані нами, але в статті опишемо результати дослідження за методикою смисложиттєвих орієнтацій.

Протягом чотирьох тижнів ми проводили формуючий експеримент, який поділявся на два підетапи, а саме: знайомство з респондентами та психологічне консультування під час застосування діалектичних стратегій психологічного впливу [2, с. 91]. Всі етапи констатуючого та формуючого експерименту проводилися з кожним комбатантом індивідуально, з метою налагодження високого рівня довіри, який необхідний для того, щоб респонденти могли погодитися, відкритися та розповісти про свої проблеми під час психологічного консультування. Консультація кожного комбатанта тривала приблизно десять годин.

Констатувальний експеримент другого порядку проводився аналогічно першому, через 45 днів, без будь-яких значних змін. Методики були знайомі досліджуваному, тому друге дослідження здійснювалося в дещо коротший термін.

Враховавши складність і тривалість смислових перебудов особистості, наявність можливості зворотного напрямку цих перебудов, ми зробили висновок про необхідність проведення констатуючого експерименту третього порядку через 90 днів після першого, який проводився аналогічно попереднім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання пошуку сенсу внаслідок переживання травматичних подій були в центрі уваги багатьох учених. Зокрема, у контексті нашого дослідження становлять інтерес праці В. Знакової, Н. Табарінової, Є. Лазебнової, М. Зеленової, Л. Катаєвої, М. Магомед-Емінова, Д. Леонтьєва, О. Мазур, в яких розглядається взаємозв'язок сенсу кризових моментів життя, післятравматичного стресового розладу комбатантів з їхньою смисловою сферою. Так, дослідження В. Знакової, Н. Табарінової, Є. Лазебнової, М. Зеленової [3, с. 1; 4 с. 254–262] спрямовані на вивчення деяких особистісних особливостей комбатантів і свідчать про те, що незабаром після повернення з війни в багатьох учасників виникає почуття незадоволеності характером міжособистісних відносин. З'являється не завжди усвідомлювана образа на тих, хто оточує, бажання повернутися на війну, яке виражається в суб'єктивному прагненні знову зануритися в атмосферу «бойового братерства». Ці ознаки вказують на наявність тимчасової соціальної дезадаптації учасників війни і втрати сенсу. У праці Л. Катаєвої зазначено, що у визначенні сенсу життя важливе місце має вивчення смислової сфери особистості [5, с. 118–121].

Стан адаптації, а також стан тимчасової дезадаптації можуть мати місце, якщо

в особистості в післяекстремальний період зберігся високий рівень смисложиттєвих орієнтацій, відчуття наповненості життя, а її цілі, ціннісні орієнтації спрямовані на професійне вдосконалення, кар'єрне зростання. Такі особистості зазвичай продовжують кар'єру, зростають професійно, уміють налагоджувати відносини в службовому колективі [6, с. 122]. Однак питання більш глибокого розуміння взаємозв'язку смислової сфери особистості в процесі подолання життєвих криз потребує ґрунтовного аналізу для покращення психологічної роботи з комбатантами в реабілітаційний період.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження міри зміни смисложиттєвих орієнтацій колишніх комбатантів у разі застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На першому етапі дослідження ми отримали результати, які відображені на рисунку 1.

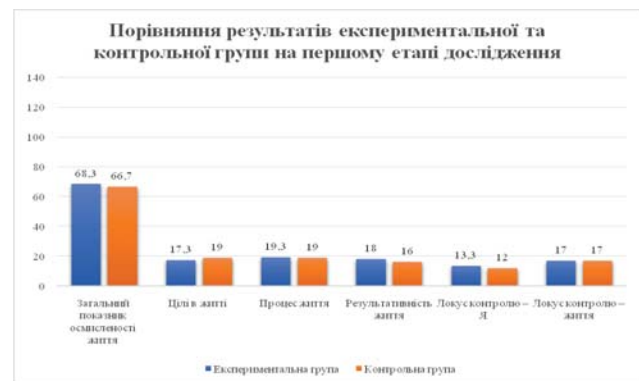

Рис. 1. Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп на першому етапі дослідження

Як бачимо, показники за всіма параметрами між експериментальною та контрольною групами не мають суттєвої різниці та коливаються в межах двох балів. Для більш детального розуміння пропонуємо ознайомитися із середніми нормами показників:

1. Цілі в житті – $32,90 \pm 5,92$.
2. Процес життя, або інтерес і емоційна насиченість життя – $31,09 \pm 4,44$.
3. Результативність життя, або задоволеність самореалізацією – $25,46 \pm 4,30$.
4. Локус контролю – Я (Я – керівник свого життя) – $21,13 \pm 3,85$.
5. Локус контролю – життя, або керування життям – $30,14 \pm 5,80$.
6. Загальний показник осмисленості життя – $103,10 \pm 15,03$. Тобто низький загальний показник осмисленості життя – від 20 до 87. Середній – від 88 до 118. Високий – від 119 до 140 балів.

Аналізуючи вищезазначене, ми можемо зробити висновок щодо смисложиттєвих орієнтацій експериментальної та контрольної груп за кожним показником:

1. Низькі бали за шкалою «Цілі в житті» на першому етапі дослідження характеризують відсутність у житті комбатантів цілей у майбутньому, які надають життю осмисленість, спрямованість і тимчасову перспективу. Навіть за загального високого рівня осмисленості життя низькі бали за цією шкалою будуть притаманні людям, які живуть сьогоднішнім або вчорашнім днем.

2. Показник шкали «Процес життя» відповідає відомій теорії про те, що єдиний сенс життя полягає в тому, щоб жити. Низькі бали за цією шкалою на першому етапі дослідження – ознака незадоволеності своїм життям комбатантів у сьогоднішній день. Водночас повноцінний сенс можуть надавати спогади про минуле або націленість у майбутнє. Але, порівнюючи із загальним низьким показником за всіма шкалами, ми можемо зробити висновок, що це не так.

Загалом, цей показник говорить про те, як сприймає комбатант процес свого життя. Наскільки він цікавий для нього, наскільки емоційно насичений і наповнений сенсом.

3. Показники за шкалою «Результативність життя» відображають оцінку пройденого відрізка життя, відчуття того, наскільки воно було продуктивним та наповненим сенсом. Низькі бали на першому етапі дослідження характеризують незадоволеність частиною свого життя або життям загалом.

4. Низькі бали за шкалою «Локус контролю – Я» відображають невіру у свою здатність контролювати події власного життя. Вони характеризують особистість як слабку, таку, яка не має достатньої свободи вибору, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і уявлень про сенс.

5. Низькі показники за шкалою «Локус контролю – життя» свідчать про фаталізм, переконаність у тому, що життя комбатанта не підвладне свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна і безглуздо що-небудь загадувати на майбутнє. Низькі бали також свідчать про складності з рішеннями і втіленням задумів у життя. Відчуття некерованості життям, своєю чергою, викликає злість, депресію, тривогу, страх.

6. Низькі показники загальної осмисленості життя свідчать про кризовий стан комбатантів. Зважаючи на спілкування з респондентами, зазначене проявляється в депресивних настроях, зниженні вольової активності, бажань і спонукань до діяльності, порушенні сну, апетиту. У деяких –

виникнення думок про самогубство, що говорить про відсутність бажання продовжувати життя, оскільки немає бачення виходу із кризи, в якій перебувають деякі комбатанти досить довго. А отже, не бачать сенсу продовжувати страждання.

У поведінці переважає пасивність, відмова від розваг, схильність до усамітнення або ж відстороненість у ситуаціях спілкування з оточенням, або низька залученість у спілкування. Контакт з оточенням – переважно формальний. Коло спілкування звужене до комбатантів, з якими досліджувані разом брали участь у бойових діях.

Основна причина втрати сенсу комбатантами нам не відома, але зі спілкування в процесі знайомства та під час надання психологічної допомоги ми доходимо таких висновків. Деякі події на віні, які спричинили сильне та різке емоційне потрясіння, стали відправною точкою втрати сенсу. Неможливість знайти відповіді на питання: «Чому це зі мною сталося?», «Навіщо життя мене привело до цього?», «Що саме я маю зрозуміти після кризової події?» супроводжуються постійними нав'язливими думками про події минулого.

У бесіді з комбатантами ми зазначили знижене тло настрою, емоційну лабільність. Більшість досліджуваних зазначали, що не вірять у можливість змінити ситуацію, оскільки останнім часом намагалися це зробити в різні способи, жоден з яких не дав результату. До того ж не вірять, за їхніми словами, у вирішення проблеми їхні родичі. Деякі досліджувані відчують вину перед рідними, що тільки посилює проблему, та зазначають, що «ненавидять своє минуле, не розуміють теперішнього і бояться майбутнього».

Зрозуміло, що в ситуації кризи людина може бачити своє життя безцілним, але водночас саме це переживання пустоти, відсутності смислу може спонукати людину до активних дій.

Нагадаємо, що наприкінці констатуючого експерименту першого порядку, який був спрямований на встановлення наявних на момент експерименту смислових орієнтацій, ми провели формулюючий експеримент. Він реалізувався за допомогою індивідуального психологічного консультування комбатантів експериментальної групи. А саме двох психологічних консультацій за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу.

Для оброблення результатів і пошуку залежностей в експериментальних даних шляхом дослідження значущості відмінностей у середніх значеннях нами використано дисперсійний аналіз (Analysis of

variances, ANOVA). Ми обрали ANOVA саме тому, що це – процедура порівняння середніх значень вибірок, на підставі якої можна зробити висновок про значущість співвідношення значень генеральних сукупностей. Найближчим і більш простим аналогом ANOVA є t-критерій. Проте, на відміну від t-критерію, дисперсійний аналіз призначений для порівняння не двох, а декількох етапів дослідження. Також дисперсійний аналіз дає можливість порівнювати вибірки більше 50-ти респондентів, що підходить для нашого дослідження. Тобто дисперсійний аналіз підходить під кількість даних нашого дослідження, а саме кількість вибірки та кількість етапів дослідження. Отже, під час дисперсійного аналізу порівнюються середні значення кожної вибірки (групи досліджуваних) з кожною й обчислюється загальний рівень значущості відмінностей. За його допомогою можна виявити зміни, які відбуваються з тими самими досліджуваними.

Формулюємо статистичні гіпотези:

H_0 : застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу не вплине на покращення смисложиттєвих орієнтацій респондентів.

H_1 : застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу вплине на покращення смисложиттєвих орієнтацій респондентів.

Аналіз результатів дисперсійного аналізу показників респондентів експериментальної та контрольної груп за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтьєва наведений у таблиці 1.

Результати дисперсійного аналізу підтверджують, що в експериментальній групі встановлені значущі зміни, які відобразилися на рівності дисперсій показника F, а саме: наскільки величина відходить

від її математичних очікувань. Так, за $F_{kr} = 3,07$ «Загальний показник осмисленості життя» $F = 927,81$, показник «Цілі в житті» $F = 537,6$, показник «Процес життя» $F = 18,43$, показник «Результативність життя» $F = 977,95$, показник «Локус контролю – Я» $F = 396,56$, показник «Локус контролю – життя» $F = 557,76$.

На диво, більш цікава картина спостерігається в контрольній групі, з якою не проводилося психологічне консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу. Всі показники смисложиттєвих орієнтацій мають зміни, чотири з яких менше математичних очікувань. А саме: за $F_{kr} = 3,07$ показник «Процес життя» $F = 1,79$, показник «Результативність життя» $F = 2,37$, показник «Локус контролю – Я» $F = 2,39$, показник «Локус контролю – життя» $F = 0,75$. Водночас у двох показників смисложиттєвих орієнтацій рівність дисперсій більше математичних очікувань, а саме: показник «Загальний показник осмисленості життя» $F = 19,78$ та показник «Цілі в житті» $F = 3,66$.

Порівнюючи показники експериментальної та контрольної групи, можна сказати, що зміни на краще відбуваються також і за двома показниками смисложиттєвих орієнтацій контрольної групи, які є більшими математичного очікування, але порівняно з показниками експериментальної групи дані дисперсійного аналізу значно менше. Це свідчить про результати впливу психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу на експериментальну групу й успішні процеси адаптації та знаходження смисложиттєвих зв'язків між минулими подіями, теперішнім і майбутнім, які відбуваються з комбатантами контрольної групи в мирному житті.

Підсумовуючи результати проведених нами заходів формувального експеримен-

Таблица 1

Результати дисперсійного аналізу показників респондентів експериментальної та контрольної групи за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д.О. Леонтьєва

Смисложиттєві орієнтації	Експериментальна група		Контрольна група	
	Рівність дисперсій, F	Перевірка гіпотези, Fkr	Рівність дисперсій, F	Перевірка гіпотези, Fkr
Загальний показник осмисленості життя	927,81	F > Fkr: True	19,78	F > Fkr: True
Цілі в житті	537,6	F > Fkr: True	3,66	F > Fkr: True
Процес життя	18,43	F > Fkr: True	1,79	F > Fkr: False
Результативність життя	977,95	F > Fkr: True	2,37	F > Fkr: False
Локус контролю – Я	396,56	F > Fkr: True	2,39	F > Fkr: False
Локус контролю – життя	557,76	F > Fkr: True	0,75	F > Fkr: False

Примітка: $f_1 = 2$; $f_2 = 124$; $F_{kr} = 3,07$.

ту, констатуємо, що показники експериментальної групи демонструють достовірні позитивні відмінності порівняно з контрольною групою, що підтверджує гіпотезу **H₁**, а саме те, що застосування психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу сприятиме покращенню смисложиттєвих орієнтацій респондентів. Отже, ефективність психологічного консультування за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу можна вважати доведеною.

Для загального розуміння трансформації смислових структур проведемо порівняння експериментальної та контрольної груп за весь період дослідження, що відображено на рисунку 2. Узагальнюючи та порівнюючи результати експериментальної та контрольної груп, ми можемо дійти висновків, що в експериментальній групі відбулися такі якісні зміни. Майже всі показники, які на першому етапі дослідження були на низькому рівні, на другому етапі дослідження піднялися до середнього рівня.

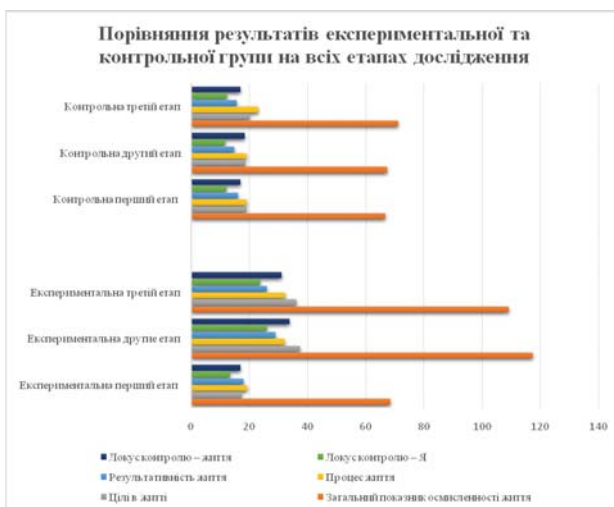

Рис. 2. Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп на всіх етапах дослідження

На третьому етапі дослідження показники, зазнавши незначного зниження, залишилися на середньому рівні. Винятком є показник «Локус контролю – Я», який на другому етапі дослідження піднявся до високого рівня, а на третьому етапі дослідження низився до середнього рівня.

Якісних змін у контрольній групі протягом усього дослідження за показниками методики смисложиттєвих орієнтацій не відбулося. Загальний показник осмисленості життя, показники «Цілі в житті», «Процес життя», «Локус контролю – Я» трохи збіль-

шилися, але залишилися на низькому рівні. Показник «Результативність життя» порівняно з початком дослідження трохи зменшився, залишившись на середньому рівні. Показник «Локус контролю – життя», якщо порівняти перший і останній етапи дослідження, змін не зазнав.

Зниження показників на третьому етапі дослідження порівняно із другим етапом в експериментальній групі відображає більш реалістичну оцінку досліджуваним свого минулого, теперішнього і майбутнього, а також власної здібності керувати подіями свого життя. Проблема знаходження сенсу – одна з найбільш складновирішуваних проблем і потребує постійної роботи. Але ті результати, які досягнуто під час роботи з експериментальною групою, ми вважаємо успішними.

Висновки із проведеного дослідження. Описані результати трансформації смислових структур комбатантів експериментальної групи проявляються у відчутті внутрішньої гармонії, злагоди із самими собою та з оточенням, в активно-дієвій особистісній позиції. У бесідах і під час психологічного консультування комбатанти говорять про важливу зміну, яка з ними сталася: внутрішню пустоту замінила наповненість. За термінологією В. Франкла, відбулося наповнення «екзистенціального вакууму». Справді, як ми аналізували вище, ситуація, в якій перебувають комбатанти на початку реабілітації, – це ситуація екзистенціальної кризи. Психологічна реабілітація допомогла цю кризу пережити конструктивно. У разі неконструктивного переживання деякі комбатанти вдаються до вживання алкогольних напоїв, занурюються в комп'ютерні ігри або в інший спосіб намагаються уникнути реальності, оскільки відчай, спустошеність, почуття вини, депресія супроводжують кризу.

Коли особа наприкінці реабілітації незадоволена емоційною насиченістю життя, на рівні психологічних і поведінкових проявів наявні спустошеність, високий рівень тривоги, захисна поведінка. Спостерігаються ажитація, емоційна нестабільність, коливання настрою від ейфорійного до депресивного. Характерні вегетативні та соматичні розлади.

Подібні психологічні стани можуть призвести до негативних наслідків. У такій ситуації, крім заповнення внутрішнього екзистенціального вакууму алкоголем, є високий ризик суїцидальної поведінки, самотеструктивних дій, а інколи – і деструктивних дій, спрямованих на інших. Тому дуже важливо, щоб згадані стани особа переживала під наглядом і за підтримки фахівців.

У такому разі задоволеність процесом життя на кінець реабілітації є закономірним результатом професійної допомоги особі, що абілітується.

Перспективою подальших досліджень може стати вивчення трансформації смислових структур особистості колишніх комбатантів під впливами інших методів і методик психологічного консультування на психотерапії, для розвитку найефективніших способів надання допомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карачинський О. Діалектичні стратегії надання психологічної допомоги військовослужбовцям в пост-стресовий період / за ред. В. Стасюка. Вісник Національного університету оборони України: зб-к наук. праць. К.: НУОУ, 2015. Вип. 2(45). 352 с.

2. Карачинський О. Технологія психологічного консультування комбатантів за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу / за ред. І. Данилюка. Український психологічний журнал: збірник наукових праць. К., 2017. № 3(5). 196 с.

3. Знаков В. Непостижимое и тайна как атрибуты экзистенциального опыта. Психологические исследования. 2013. Т. 6. № 31. 1 с. URL: <http://psystudy.ru> (дата обращения: 20.11.2013).

4. Тарабрина Н., Лазебна Є., Зеленова М. та ін. Психологічні характеристики осіб, що пережили військовий стрес. Праці Інституту психології РАН. М., 1997. 312 с.

5. Катаева Л. К вопросу об особенностях мотивационно-смысловой сферы личности государственного служащего. Мир психологии. 2001. № 2. С. 118–121.

6. Сафін О., Дацков А. Особливості дезадаптаційного впливу бойових дій на мотиваційно-смыслову сферу особистості її учасника. Правничий вісник Університету «КРОК». 2014. Вип. 19. 180 с.

УДК 159.923

ВІРА ЯК ОСНОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Каргіна Н.В.,
аспірант кафедри загальної та диференціальної психології
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

Стаття висвітлює результати дослідження віри в справедливий світ як одного з ресурсів психологічного благополуччя. У роботі використовувалися методики: «Шкала віри в справедливий світ» (автор С. Dalbert) в адаптації Н. Нартової-Бочавер і М. Подліпняк, а також авторський опитувальник діагностики психологічного благополуччя особистості.

Ключові слова: благополуччя, психологічне благополуччя, віра в справедливий світ, ресурс, особистість.

В статье представлены результаты исследования веры в справедливый мир как одного из ресурсов психологического благополучия. В работе использованы методики: «Шкала веры в справедливый мир» (автор С. Dalbert) в адаптации Н. Нартовой-Бочавер и М. Подлипняк, а также авторский опросник диагностики психологического благополучия личности.

Ключевые слова: благополучие, психологическое благополучие, вера в справедливый мир, ресурс, личность.

Karhina N.V. FAITH AS THE BASIS OF PERSONALITY PSYCHOLOGICAL WELL-BEING

The article highlights the results of the study of faith in a just world as one of the resources of psychological well-being. The methodology used was “The Scale of Belief in a Just World” (author С. Dalbert) in the adaptation of N. Nartova-Bochaver and M. Podlipnyak, as well as author’s questionnaire for the diagnosis of psychological well-being of the individual.

Key words: well-being, psychological well-being, faith in just world, resource, personality.

Постановка проблеми. Протягом багатьох століть віра постає найактуальнішою категорією філософії (етики), теології, соціології, лінгвістики та психології – предметом вивчення не лише теоретичного, а й прикладного характеру. Кожна епоха та культура породжує свої уявлення про джерела, критерії та зміст поняття віри – став-

лення людини до віри в справедливий світ еволюціонує разом із розвитком суспільства. Зазначимо, що віра є одним із ресурсів психологічного благополуччя, а також інтегральним особистісним утворенням, яке допомагає людині долати кризові ситуації, будучи важливим векторним орієнтиром на її життєвому шляху, водночас під-